

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Warszawa,

18 MAJ 2015

**Zespół Prawa Konstytucyjnego,
Międzynarodowego i Europejskiego**

VII.7037.60.2015.NC

Pani Dorota Wójcik
Prezes Fundacji Wolność od
Religii
ul. Fryderyka Chopina 41/2
20-023 Lublin

Szanowni Państwo!

W odpowiedzi na pismo z dnia 11 grudnia 2014 r., z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, działając na podstawie art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014, poz. 1648), przedstawiam następujące wyjaśnienia.

W swoim piśmie zwróciła się Pani z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie przepisów prawa oświatowego. Wskazała Pani, że odpłatne zajęcia dodatkowe i zajęcia z religii nie powinny być organizowane w czasie przeznaczonym na realizację podstawy programowej. W Pani ocenie, prowadzi to do dyskryminacji dzieci ze względu na sytuację finansową rodziców lub ze względu na wyznanie.

Odnosząc się do kwestii zajęć dodatkowych (takich jak np. lekcje języka obcego, rytmiki, sztuk walki etc.), pragnę wyjaśnić, że zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) przedszkole publiczne ma obowiązek zapewnienia bezpłatnego nauczania, wychowania i

opieki w czasie ustalonym przez organ prowadzący, nie krótszym jednak niż 5 godzin dziennie. Zgodnie zaś z art. 14 ust. 5a ustawy, opłata za dodatkowe godziny korzystania z przedszkola nie może przekroczyć 1 zł za godzinę.

Oznacza to, że w godzinach pracy przedszkola (a więc w czasie, w którym powinna być realizowana podstawa programowa nauczania przedszkolnego), placówka nie może organizować żadnych zajęć, których koszt, z punktu widzenia rodziców, przekraczałby wartości wskazane w ustawie. Dodatkowe lekcje mogą odbywać się tylko wtedy, gdy ich koszt jest pokrywany przez samo przedszkole (np. dzięki dodatkowym środkom z gminy czy uzyskanym od sponsora), możliwe jest także przeznaczenie na ten cel wpływów z dobrowolnych składek rodziców – w takim przypadku udział dziecka w zajęciach nie może jednak zależeć od tego, czy jego opiekunowie wnieśli opłatę.

Należy podkreślić, że przedszkola (w przeciwieństwie do np. żłobków) są placówkami oświatowymi, działają zatem na zasadach zbliżonych do szkół. Publiczne placówki oświatowe nie mogą oferować różnego standardu nauki, wychowania i opieki w zależności od gotowości uczniów lub ich opiekunów do wnoszenia dodatkowych opłat. Zgodnie z konstytucyjną gwarancją równego i powszechnego dostępu do nauki, wszystkie dzieci powinny mieć dostęp do tych samych zajęć. Przedszkole nie może zatem dzielić grupy uczniów i zapewniać zajęcia dodatkowe tylko części z nich.

Odnosząc się do kwestii zajęć z religii, należy wyjaśnić, że nie są to „zajęcia dodatkowe” w takim sensie, w jakim takiego określenia używa się np. do zajęć rytmiki. Lekcje religii mają wyraźną podstawę prawną i, przy spełnieniu odpowiednich warunków, mieszczą się wśród zajęć, których organizacja jest obowiązkowa. Przedszkole nie może ich zatem organizować poza czasem przeznaczonym na realizację podstawy programowej.

Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy o systemie oświaty, publiczne przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja organizują naukę religii na życzenie rodziców. Obowiązek zorganizowania podobnych zajęć służy realizacji konstytucyjnej gwarancji praw rodziców. Zgodnie z art. 53 ust. 3 Konstytucji, rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Art. 53 ust. 4 Konstytucji przewiduje zaś, że religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób. Należy podkreślić, że

gwarancja neutralności światopoglądowej państwa nie oznacza obowiązku wyeliminowania z przestrzeni publicznej oznak religijności poszczególnych obywateli – adresatem zasady jest bowiem państwo, a nie jednostki.

Niewątpliwie zajęcia z religii powinny być zorganizowane tak, aby nie prowadziły do dyskryminacji. Nie mogą być zatem obowiązkowe, a placówka ma obowiązek zapewnienia odpowiedniego standardu opieki dzieciom nieuczestniczącym w lekcjach. Zatrudnienie w przedszkolu nauczyciele powinni zaś zapewnić, aby udział części dzieci w zajęciach nie wpływał na podziały w grupie rówieśniczej i nie prowadził do wykluczenia. Nauczyciele powinni podjąć zatem odpowiednie działania wychowawcze, podobnie jak w przypadku jakichkolwiek innych różnic występujących pomiędzy dziećmi.

W swoim piśmie postuluje Pani nakaz organizowania zajęć poza godzinami przeznaczonymi na realizację podstawy programowej.

Należy podkreślić, że przedszkole publiczne realizuje podstawę programową przez cały czas pracy, obowiązek ten wynika z art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie oświaty. Art. 6 ust. 1 pkt 2, który gwarantuje bezpłatny czas nauki, wychowania i opieki przynajmniej przez 5 godzin dziennie nie oznacza, że tylko ten czas jest przeznaczony na realizację podstawy programowej. Należy także zauważyć, że ustalenie przez organ prowadzący 5 bezpłatnych godzin nie oznacza także, że zajęcia te są obowiązkowe.

Podstawa programowa nauczania przedszkolnego nie wprowadza podziału na przedmioty, a wiele celów i zadań nauczania przedszkolnego nie jest związanych z nauką konkretnych treści, ale z konsekwentnym kształtowaniem postaw społecznych (np. „dziecko kończące wychowanie przedszkolne wie, że nie należy chwalić się bogactwem, wyszydzać czy szykanować innych”), samodzielności („potrafi się samodzielnie ubrać”) czy np. wyrabianiu umiejętności manualnych („stawia konstrukcje z klocków”). Co więcej, zgodnie z podstawą programową, zajęcia dydaktyczne nie powinny przekraczać 1/5 czasu obecności dziecka w przedszkolu, przynajmniej tyle samo czasu powinno być przeznaczone na zabawę (1/5 czasu) oraz na ruch na świeżym powietrzu (w zależności od wieku, 1/4- 1/5 czasu). Z tego względu wydzielenie czasu, w którym podstawa programowa nie jest realizowana w odniesieniu do tego etapu edukacji nie ma uzasadnienia.

Ustalenie dnia i godziny realizacji zajęć z religii należy do dyrektora placówki. Powinien on wziąć pod uwagę oczekiwania wszystkich rodziców, a więc także tych, którzy

chcą skorzystać z ustawowo gwarantowanych zajęć w bezpłatnym czasie nauki i opieki. Zapewnienie takiego planu dnia, aby w ogóle wykluczyć dzielenie grupy, nie zawsze będzie jednak możliwe. W wielu przypadkach dzieci będące w grupie uczniów nieuczestniczących w lekcjach religii nie są przyprowadzane i odbierane w tym samym czasie lub przynajmniej część z nich korzysta z całodziennej opieki, przez co zorganizowanie zajęć w czasie ich nieobecności w przedszkolu jest niewykonalne.

Z poważaniem,

Natalia Gabaj

Starszy radca